

Safonau Iaith Gymraeg

Adroddiad
Blynyddol
2022-2023

Cymraeg

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Bwrdd Iechyd Prifysgol
Caerdydd a'r Fro
Cardiff and Vale
University Health Board

Burdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro

Adroddiad Blynyddol Safonau Iaith Gymraeg 2022-2023

Tabl Cynnwys

Cyflwyniad Llywodraethu a Strwythur 3	Gweithgareddau o dan yr Ymgyrch 'Meddwl Cymraeg / Think Welsh' 4	Darparu gwybodaeth ddwyieithog i'r claf a'r cyhoedd 7
Safonau Cyflenwi Gwasanaethau 9	Safonau'r Sefydliad 10	Recriwtio 10
Pryderon ynghylch y Gymraeg 11	Sgiliau Cymraeg Staff 11	Casgliad a Gweledigaeth 2023-2024 12

Cyflwyniad

Ar 30 Mai 2019, daeth Mesur y Gymraeg (2011) i rym gan osod dyletswyddau deddfwriaethol ar Fwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro o ran y Gymraeg. Mae'r gofynion penodol y mae'n ofynnol i Fyrddau Iechyd gydymffurfio â hwy, a osodwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg, ar gael [yma](#). Fel y nodir yn yr hysbysiad cydymffurfio, rhaid i'r Bwrdd Iechyd ddarparu gwasanaeth i gleifion, defnyddwyr gwasanaethau a'r cyhoedd sydd wedi nodi bod yn well ganddynt siarad Cymraeg. Yn ogystal, mae'n ofynnol i'r Bwrdd Iechyd ddarparu ystod o wasanaethau i'w staff drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae stori'r Gymraeg yng Nghaerdydd a Bro Morgannwg yn unigryw. Yn ôl ystadegau diweddaraf Llywodraeth Cymru, wrth ystyried canran y boblogaeth leol sy'n siarad Cymraeg, roedd Caerdydd yn yr 8fed safle, gyda 28% o'r boblogaeth breswyl yn siarad yr iaith. Roedd Bro Morgannwg yn y 19eg safle, gyda 18.5% o'r bobl sy'n byw yn yr ardal yn siaradwyr Cymraeg. Wrth ystyried nifer wirioneddol y rhai sy'n siarad Cymraeg, Caerdydd sydd ar frig y rhestr gyda 102,000 o bobl, sy'n uwch nag unrhyw ranbarth arall yng Nghymru. Mae gan Fro Morgannwg 18,000 o siaradwyr Cymraeg, sy'n golygu eu bod yn y 18fed safle yng Nghymru.¹

Llywodraethu a Strwythur

Mae gan y Prif Weithredwr gyfrifoldeb corfforaethol dros Safonau'r Gymraeg, ac mae'r Cyfarwyddwr Gweithredol Pobl a Diwylliant yn gyfrifol ar lefel y Bwrdd. Mae'r Cyfarwyddwr Cynorthwyol ar gyfer Datblygu Sefydliadol, Lles a Diwylliant ochr yn ochr â'r Uwch-reolwr Tegwch a Chynhwysiant yn darparu arweinyddiaeth strategol.

Mae Swyddog y Gymraeg, sy'n gweithio o fewn Tîm Tegwch a Chynhwysiant y Bwrdd Iechyd, yn gyfrifol am y Safonau o ddydd i ddydd ac yn gweithredu fel pwynt cyswllt ar gyfer y Safonau a materion eraill sy'n ymwneud â'r Gymraeg.

Mae'r Grŵp Strategaeth Cydraddoldeb a Safonau'r Gymraeg yn gyfrifol am asesu a sicrhau cydymffurfiaeth gan y sefydliad, gan ddarparu sicrwydd i Bwyllgor Strategaeth a Chyflenwi'r BIP.

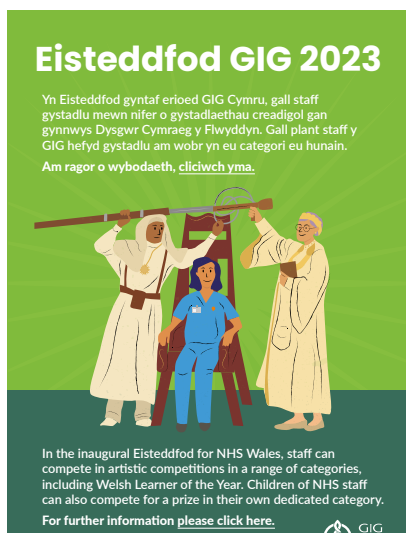
Ymdrinnir â'r cwynion a dderbynnir gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro ac ymatebir iddynt drwy ddefnyddio dwy broses. Ymdrinnir â'r holl bryderon ynghylch gofal cleifion a phrofiad cleifion drwy'r broses Gweithio i Wella, a weinyddir gan dîm pryderon y Bwrdd Iechyd. Ymdrinnir yn uniongyrchol â phryderon yn ymwneud â chydymffurfio mewn meysydd corfforaethol gan Swyddog y Gymraeg. Mae proses y pryderon corfforaethol ar gael ar wefan y Bwrdd Iechyd.

¹ Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth – Y gallu i siarad Cymraeg yn ôl awdurdod lleol - <https://statswales.gov.wales>

Gweithgareddau o dan yr Ymgyrch 'Meddwl Cymraeg/ Think Welsh'

Eisteddfod GIG

Bu'r Bwrdd Iechyd yn cydweithio â sefydliadau eraill GIG Cymru i gynnal Eisteddfod gyntaf GIG Cymru. Gwahoddwyd y staff i gymryd rhan mewn amrywiaeth o gystadlaethau artistig. Roedd y categorïau'n cynnwys gair ysgrifenedig, ffotograffiaeth, Dysgwr Cymraeg y Flwyddyn, a chystadleuaeth arlunio i blant ein staff.

Nod yr Eisteddfod oedd hybu diwylliant y Gymraeg a'r effaith gadarnhaol y gall cymryd rhan mewn gweithgareddau artistig a chreadigol ei chael ar gynnal iechyd meddwl a lles cadarnhaol.

Cynhaliwyd y seremoni wobrwyo yn rhithwir ar Ddydd Gŵyl Dewi 2023, gydag enillwyr pob categori yn cael eu dathlu trwy amryw lwyfannau cyfryngau cymdeithasol.

Diwrnodau Ymwybyddiaeth

Parhaodd y sefydliad i ddefnyddio diwrnodau ymwybyddiaeth cenedlaethol i hyrwyddo pwysigrwydd y Gymraeg mewn gofal iechyd. Mae hyn yn cynnwys Dydd Santes Dwynwen, Dydd Miwsig Cymru a Diwrnod Shw'mae.

Gwobr y Gymraeg yng Ngwobrau HPMA Cymru

Ym mis Mawrth 2023, enillodd y Bwrdd Iechyd Wobr y Gymraeg yng Nghynhadledd a Gwobrau Blynnyddol HPMA Cymru 2023. Cydnabuwyd y Bwrdd Iechyd am ymdrechion i adeiladu diwylliant dwyieithog, gan gynnwys gwaith o amgylch yr ymgyrch Meddwl Cymraeg a gwaith yr Uned Gyfieithu.

**Meddwl Cymraeg
Think Welsh**

Cardiau Annog

Datblygwyd cardiau annog i gynnwys rhai ymadroddion Cymraeg syml i staff eu defnyddio wrth ateb y ffôn. Roedd y cardiau'n boblogaidd gyda dros fil o gopïau wedi'u hargraffu a'u dosbarthu'n eang ar draws safleoedd y Bwrdd Iechyd. Nod y cardiau annog yw helpu staff i gyfarch ac ymdrin â galwadau yn ddwyieithog a chefnogi cydymffurfiaeth â Safon 17 a 18 y Safonau.

Arweiniodd llwyddiant y cardiau at archebu 2,500 o gopïau pellach. Mae'r cardiau annog hefyd ar gael trwy'r fewnwyd Gymraeg.

Aelodau staff sy'n dysgu Cymraeg

Hyrwyddodd y Bwrdd Iechyd argaeledd gwersi Cymraeg i staff drwy dudalen fewnwyd y Gymraeg. Mae staff wedi manteisio ar y cyfleoedd, gyda 35 o bobl wedi cofrestru i ddilyn cyrsiau Cymraeg Gwaith yn ystod 2022-2023.

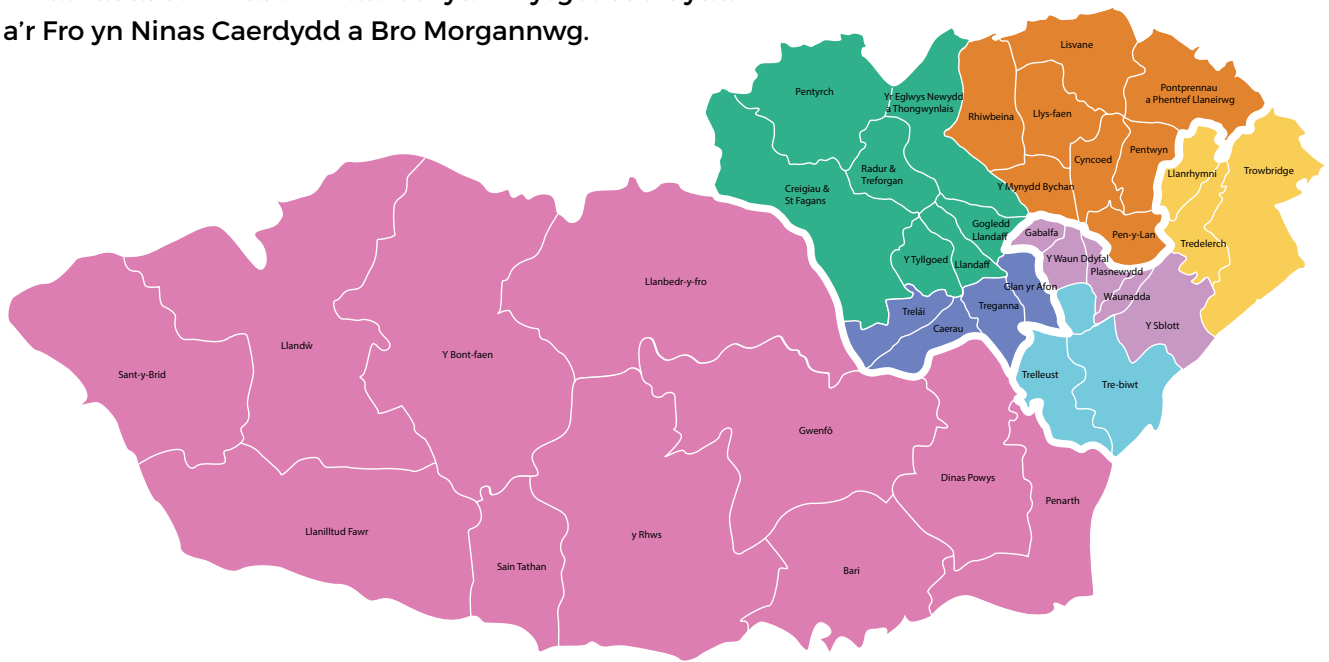
Cyrsiau preswyl Datblygu Hyder

Yn ogystal â'r staff sydd wedi cofrestru ar y cyrsiau ar-lein, mae aelodau eraill o staff wedi mynychu'r cyrsiau preswyl wedi'u hariannu'n llawn a gynhaliwyd yn Nant Gwrtheyrn. Mae'r rhain wedi'u cynllunio ar gyfer aelodau staff sydd â sgiliau Cymraeg ond sydd efallai â diffyg hyder i siarad Cymraeg yn y gweithle. Soniodd un aelod o staff am ei phrofiad o Nant Gwrtheyrn:

"Profiad da iawn...roeddwn i'n teimlo'n fwy hyderus erbyn diwedd yr wythnos. Dw i ddim wedi siarad cymaint o Gymraeg ers bod yn yr ysgol. Gwnaethom gyfarfod am frechwast, cinio a chymdeithasu yn y nos. Roedd yn teimlo'n naturiol oherwydd ein bod yn cyfarch ein gilydd yn Gymraeg, yn hytrach nag yn Saesneg, yn gyntaf."

"Rwy'n teimlo'n llawer mwy hyderus nawr. Hoffwn nawr gwrdd â phobl eraill mewn grŵp anffurfiol i ymarfer. Dw i'n darllen mwy yn Gymraeg, yn gwrando ar fwy o bodlediadau ac ar y radio a'r teledu hefyd."

Awdurdodaeth Ardal Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd
a'r Fro yn Ninas Caerdydd a Bro Morgannwg.

Cydweithio â gwasanaethau cyhoeddus eraill yn Ardal Caerdydd a'r Fro

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro yn parhau i gefnogi Cyngor Dinas Caerdydd i ddyfeisio'r Strategaeth 'Caerdydd Ddwyeithog', i gynyddu ymwybyddiaeth a defnydd o'r Gymraeg o fewn y ddinas.

Fforwm Caerdydd

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi parhau yn ei rôl o fod yn aelod gweithgar o Fforwm Iaith Gymraeg Caerdydd a Bro Morgannwg.

Darparu gwybodaeth ddwyieithog i'r claf a'r cyhoedd

Uned Gyfieithu Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro

Mae'r Uned yn parhau i ddarparu gwasanaeth cyfieithu effeithiol ar gyfer BIPCAF.

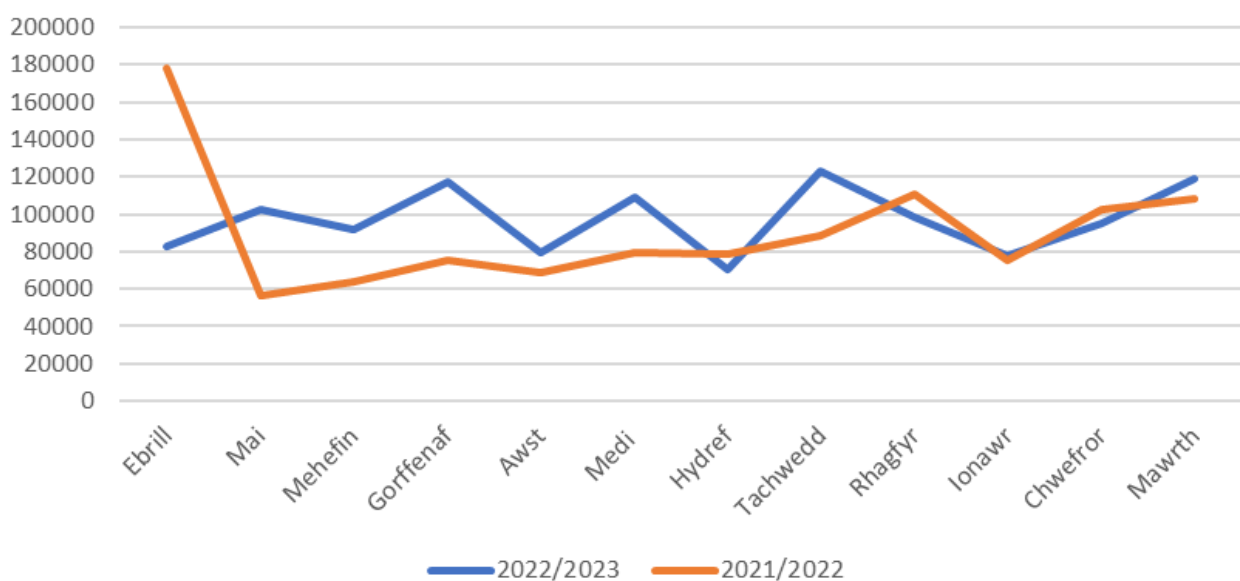
Yn ystod 2022-2023, cyfieithodd yr uned dros filiwn o eiriau, gan gynnwys ystod eang o ddogfennau megis

dogfennau ymgynghori Strategaeth Llunio ein Llesiant i'r Dyfodol, yr Adroddiad Cydraddoldeb Blynyddol, yn ogystal â chylchlythyr wythnosol y Prif Weithredwr, Cyswllt y Prif Weithredwr.

Mae'r graff isod yn dangos faint o eiriau gafodd eu cyfieithu gan yr Uned yn ystod 2022-2023 o gymharu â 2021-2022. Mae'r graff yn dangos cynnydd yn nifer y geiriau a gyfieithwyd yn ystod y cyfnod hwn o ddwy flynedd.

Nifer y geiriau a gyfieithiwyd yn fisol Uned Gyfieithu BIPCAF

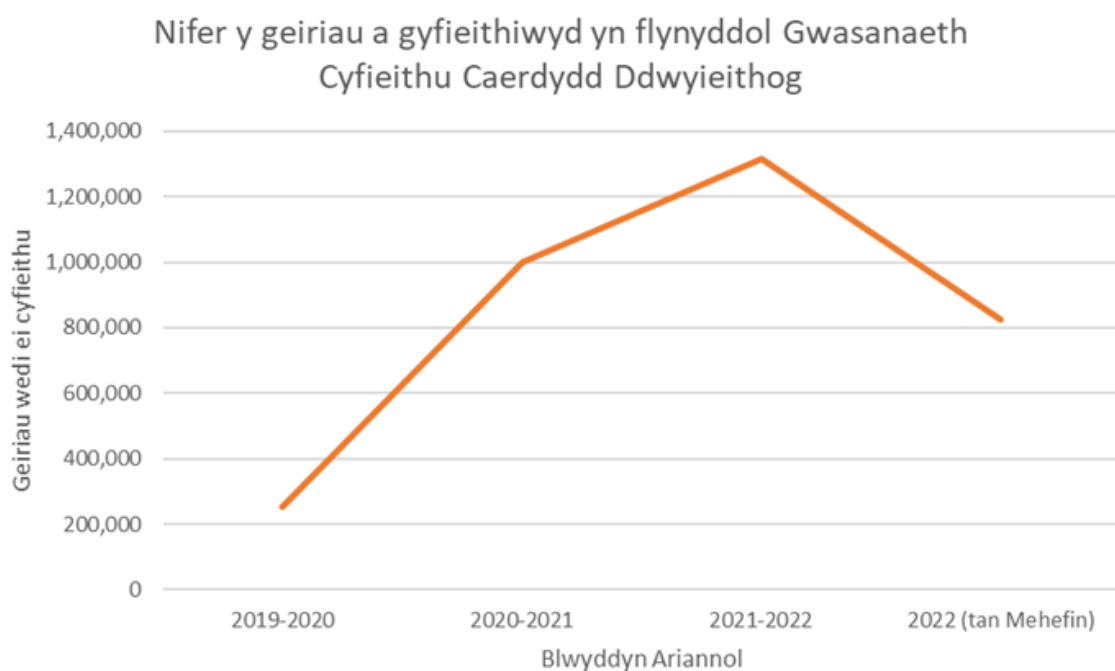
Mae'r Uned wedi cael effaith hynod gadarnhaol ar y Bwrdd Iechyd, gyda llawer o gydweithwyr yn cysylltu i ganmol y tîm am y gwasanaeth a gynigir:

- *"Hoffwn ddiolch yn bersonol i chi am yr holl waith caled yr ydych yn ei wneud ar hyn o bryd, yn enwedig yn ddiweddar o amgylch y DHI. Mae wedi cael ei nodi gan lawer a hoffwn ddweud da iawn a diolch."*
- *"Diolch yn fawr iawn. Rydym yn gwerthfawrogi eich bod wedi gwneud hynny mor gyflym. Rydym bellach wedi gallu diweddarau ein gwefan ac rydym yn diweddarau ein digwyddiadau cymdeithasol i roi gwybod i bobl!"*
- *"Rwy'n gwybod pa mor brysur ydych chi ... felly rydw i wir yn gwerthfawrogi popeth rydych chi wedi'i wneud i mi yr wythnos hon a pha mor gyflym rydych chi wedi'i gwblhau"*

- *"Roeddwn i'n siarad â'r Cyfarwyddwr Cynorthwyol Datblygu Sefydliadol, Lles a Diwylliant ddoe ac fe wnes i'n siŵr ei bod yn gwybod am y gwasanaeth gwych y mae'r ddwy ohonoch bob amser wedi'i ddarparu o'm safbwynt i."*

Cytundeb Lefel Gwasanaeth gydag Uned Gyfieithu Caerdydd Ddwyeithog

Parhaodd y Bwrdd Iechyd i weithio gyda Chaerdydd Ddwyeithog, y gwasanaeth cyfieithu Cymraeg a reolir gan Gyngor Dinas Caerdydd, yn unol â'r cytundeb lefel gwasanaeth sydd ar waith, i gynyddu capasiti cyfieithu'r sefydliad. Yn ystod 2022-2023 cyfieithodd Caerdydd Ddwyeithog dros 1,400,000 o eiriau ar gyfer y Bwrdd Iechyd; ar ôl cyfieithu ychydig dros 3,000,000 o eiriau ers 2019 ar gyfer y sefydliad.

Safonau Cyflenwi Gwasanaethau

Llysgenhadon y Gymraeg

Mae'r Bwrdd Iechyd yn parhau i ddefnyddio Llysgenhadon y Gymraeg yn llwyddiannus fel rhan o'r rhaglen Llysgenhadon Cynhwysiant ar gyfer Aelodau Gweithredol a Bwrdd, yn ogystal â Byrddau Clinigol, gan gynnwys Iechyd Meddwl, Gofal Sylfaenol a Chymunedol a Diagnosteg a Therapiau Clinigol. Mae'r Llysgenhadon yn cymryd rôl lle maent yn hyrwyddo pwysigrwydd y Gymraeg yn eu hardaloedd lleol, yn helpu i weithredu'r Safonau, yn dathlu llwyddiant ac yn adrodd am unrhyw heriau a wynebier.

Cynnydd gan y Byrddau Clinigol

Mae'r Byrddau Clinigol a Gwasanaeth wedi gweithio i sicrhau cydymffurfiaeth â Safonau'r Gymraeg drwy gysylltu'n rheolaidd â'r Tîm Cydraddoldeb, Cynhwysiant a'r Gymraeg am arweiniad a chymorth. Mae hyn yn cynnwys darparu gwybodaeth ddwyieithog i gleifion a defnyddwyr gwasanaeth megis taflenni, ffurflenni ac arwyddion mewn mannau cyhoeddus.

Mae'r Byrddau Clinigol a Gwasanaeth yn gallu cynnig dewis iaith wrth drefnu cyfarfodydd allanol, megis gydag aelodau'r cyhoedd. Er enghraifft, mae Grŵp Strategaeth

Meddyginiaethau Cymru Gyfan yn gofyn am ddewis iaith y rhai sy'n mynychu eu cyfarfodydd. Mae'r Byrddau Clinigol a Gwasanaeth hefyd wedi bod yn gyfrifol am sicrhau bod staff yn cyfarch pobl yn ddwyieithog dros y ffôn a bod llofnodion e-bost a negeseuon allan o'r swyddfa yn Gymraeg a Saesneg.

Mae'r Byrddau Clinigol hefyd yn gwneud defnydd pellach o'u haelodau staff sy'n siarad Cymraeg i ddarparu gwasanaethau i gleifion a defnyddwyr gwasanaeth y mae'n well ganddynt siarad Cymraeg.

Mae'r rhan fwyaf o Fyrddau Clinigol wedi sefydlu Llysgennad Iaith Gymraeg o fewn eu timau. Mae'r rolau'n helpu i hyrwyddo pwysigrwydd y Gymraeg mewn gofal iechyd mewn ardaloedd lleol, gan ddarparu cyngor, a chyfeirio pobl yn briodol i gael mynediad at y wybodaeth sydd ei hangen arnynt.

Ymhlith yr adborth cadarnhaol a gafwyd gan Fyrddau Clinigol ynghylch darparu gwasanaeth Cymraeg mae:

- *"Dywedodd un claf yn arbennig ei fod yn teimlo'n fwy cyfforddus, yn gallu cyfathrebu yn ei iaith gyntaf (Cymraeg)."*
- *"Rydym wedi derbyn adborth cadarnhaol gan ddefnyddwyr gwasanaeth ar gyfer ein taflenni gwybodaeth i gleifion. Rydym hefyd wedi cael adborth cadarnhaol gan gynrychiolydd o gwmni fferyllol a oedd yn gallu cyfathrebu â ni yn Gymraeg a diolchodd i AWTC am hybu'r defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle."*

Safonau'r Sefydliad

SharePoint

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi adeiladu safle mewnwyd cynhwysfawr sy'n darparu cyngor, canllawiau ac adnoddau i alluogi'r holl staff, gan gynnwys y rhai sy'n darparu gofal cleifion, i ddeall pwysigrwydd y Gymraeg mewn gofal iechyd, gweithrediad y Safonau, a sut i ddarparu gwasanaethau effeithiol. ar gyfer defnyddwyr y Gymraeg.

Yn ystod 2022-2023, mae safle mewnwyd y Gymraeg wedi'i wella a'i ddiweddarau'n rheolaidd i gynnwys enghreifftiau pellach o arfer da, gan gynnwys ar gydymffurfio â'r Safonau. Mae enghreifftiau o ychwanegiadau i'r wefan yn cynnwys:

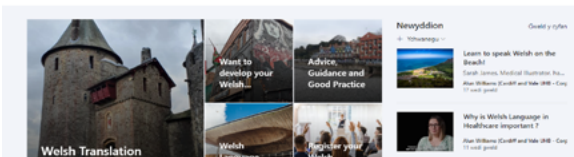
- Canllawiau ar sut i redeg cyfarfod dwyieithog trwy Microsoft Teams
- Cofrestru eich sgiliau trwy'r Cofnod Staff Electronig
- Canllawiau ar wneud cais am gyfieithiad Cymraeg.

Mae'r adran ar ddysgu a datblygu sgiliau Cymraeg yn cael ei diweddarau'n rheolaidd i roi'r cyfleoedd diweddaraf i staff sydd eisiau dysgu Cymraeg.

Welsh Language in Healthcare

Official name of the organisation: Welsh Language Strategy

Recriwtio

(Gwybodaeth yn ofynnol yn unol â'r Safonau)

Mae'r tabl isod yn rhoi gwybodaeth am nifer y swyddi gwag a hysbysebwyd yn ystod 2022-2023 a'r math o sgiliau Cymraeg y gofynnwyd amdanynt:

Cyfanswm nifer y swyddi gwag a hysbysebwyd fel a ganlyn:	
Mae sgiliau Cymraeg yn hanfodol	2
Mae sgiliau Cymraeg yn ddymunol	3409
Mae angen dysgu sgiliau Cymraeg pan gewch eich penodi i'r swydd	0
Nid oes angen sgiliau Cymraeg	118
Cyfanswm nifer y swyddi gwag a hysbysebwyd	3529

Pryderon ynghylch y Gymraeg

(Gwybodaeth yn ofynnol yn unol â'r Safonau)

Mae gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro ddwy system gwyno ffurfiol i ymdrin â chwynion a phryderon mewn perthynas â'r Gymraeg.

Mae'r system bryderon 'Gweithio i Wella' yn delio â phryderon ynghylch gofal cleifion a defnyddwyr gwasanaethau. Mae'r Tîm Pryderon yn cysylltu'n agos â'r Tîm Tegwch a Chynhwysiant i sicrhau bod unrhyw bryderon mewn perthynas â'r Gymraeg yn cael eu rheoli'n briodol. Ni dderbyniodd Tîm Profiad y Claf unrhyw gwynion ynghylch cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg gan aelodau'r cyhoedd yn ystod cyfnod adrodd 2022-2023.

Mae proses pryderon corfforaethol ar wahân ar gael ar gyfer pryderon anghlinigol a chorfforaethol. Mae copi o'r broses ar gael ar [wefan y Bwrdd Iechyd](#). Derbyniodd y sefydliad ddau bryder drwy'r llwybr hwn yn ystod 2022-2023.

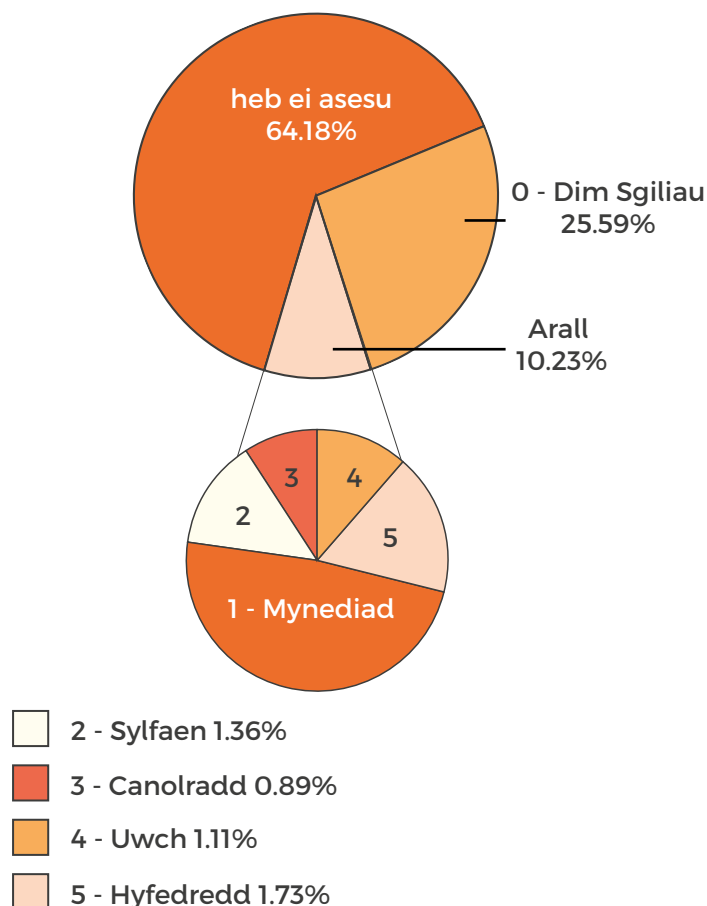
Cododd Comisiynydd y Gymraeg dri phryder yn ystod y cyfnod 2022-2023, y mae'r Bwrdd Iechyd wedi cefnogi'r Comisiynydd i ymchwilio iddynt. Cafodd dau o'r materion eu datrys yn ystod y cyfnod adrodd ac mae un yn parhau. Roedd y pryderon a godwyd yn cynnwys recriwtio sgiliau Cymraeg, cofrestru sgiliau iaith Gymraeg ymhlith staff, a'r Gwasanaeth Brechu Covid.

Sgiliau Cymraeg Staff

(Gwybodaeth yn ofynnol yn unol â'r Safonau)

Mae'r tabl isod yn rhoi gwybodaeth am nifer y staff wnaeth gofrestru eu sgiliau Cymraeg ar 13 Mawrth 2022:

Gwrando/Siarad Cymraeg	Cyfrif pennau
0 - Dim Sgiliau	4407
1 - Mynediad	883
2 - Sylfaen	235
3 - Canolradd	154
4 - Uwch	192
5 - Hyfedredd	298
Heb eu hasesu	11052
Cyfanswm Terfynol	17221

Casgliad a Gweledigaeth 2023-2024

I gloi, bu cynnydd o ran cydymffurfio â'r Safonau a chafwyd gwaith rhagorol i ddathlu diwylliant y Gymraeg, gan gynnwys Eisteddfod gyntaf GIG Cymru.

Mae'r ymgyrch 'Meddwl Cymraeg – Think Welsh' wedi cefnogi'r Bwrdd Iechyd i sefydlu newid diwylliannol drwy dynnu sylw at bwysigrwydd y Gymraeg. Mae'r ymgyrch wedi mwynhau adborth cadarnhaol ac mae'n helpu i hyrwyddo ac annog staff i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

Mae'r Bwrdd Iechyd wedi sicrhau bod agenda'r Gymraeg yn cael ei phrif ffrydio a'i hymgorffori yn strategaeth y sefydliad, megis y Cynllun Pobl a Diwylliant.

Fodd bynnag, mae'r Bwrdd Iechyd yn cydnabod bod llawer o waith i'w wneud i wella ein cydymffurfiaeth â Safonau'r Gymraeg ac i adeiladu diwylliant dwyieithog o fewn BIP Caerdydd a'r Fro. Fel sefydliad, mae angen i ni wella'r broses o gofrestru sgiliau iaith Gymraeg ein staff er mwyn deall yn well ein gallu i ddarparu a gwella mynediad i wasanaethau Cymraeg.

Rhwyd-iaith

Bydd y Bwrdd Iechyd yn parhau i weithio gyda rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys Comisiynydd y Gymraeg, Dysgu Cymraeg, a'n cymunedau Cymraeg eu hiaith, i wella ein gwasanaethau Cymraeg a gwreiddio strategaeth *Mwy na geiriau* Llywodraeth Cymru yn ein busnes o ddydd i ddydd.

Ein gweledigaeth yw bod yn sefydliad lle mae'r Gymraeg yn ffynnu.

Mae BIP Caerdydd a'r Fro yn edrych ymlaen at y flwyddyn i ddod a bwrw ymlaen â'n gweledigaeth ar gyfer 2023-2024:

- Gwella cofrestriad sgiliau Cymraeg ein staff ar ein system Cofnod Staff Electronig.
- Ymgorffori proses newydd ar gyfer hysbysebu sgiliau Cymraeg yn ein prosesau recriwtio.
- Gwella argaeledd gwasanaethau derbynfa Cymraeg ar draws y Bwrdd Iechyd.
- Parhau i weithio gyda Byrddau Clinigol i wella lefel gwasanaethau Cymraeg i gleifion a defnyddwyr gwasanaethau.
- Sicrhau bod staff yn cwblhau'r Sesiwn Ymwybyddiaeth Iaith Gymraeg ar ein system Cofnod Staff Electronig.
- Datblygu Rhwydwaith Staff Iaith Gymraeg o'r enw *Rhwydiaith*.